

Sygn. akt V CSK 95/08

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 listopada 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Iwona Koper (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz

SSN Dariusz Zawistowski

w sprawie z powództwa W. N.

przeciwko Gminie S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 14 listopada 2008 r.,
skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 17 października 2007 r.,
sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 27 czerwca 2007 r. Sąd Okręgowy w Ś. oddalił powództwo W. N. prowadzącej działalność gospodarczą pod nazwą F.(...) w L. przeciwko Gminie S. o zapłatę odszkodowania za straty wywołane zwłoką Gminy w uregulowaniu zadłużenia względem powódki.

Rozstrzygnięcie to oparte zostało na następujących ustaleniach faktycznych.

W dniu 5 września 2001 r. strona pozwana jako inwestor zawarła z N.(...) sp. z o.o. w W. (obecnie w upadłości) jako wykonawcą umowę nr (...)/2001 na wykonanie zbiornika retencyjnego „S.(...)”, odbudowy i modernizacji drogi gminnej nr (...) oraz rekultywacji wysypiska „S.(...)” o wartości robót 4.333.302 zł w terminie do dnia 30 czerwca 2003 r. W dniu 20 sierpnia 2002 r. Spółka N.(...) zleciła umownie powódce jako podwykonawcy wykonanie robót związanych z modernizacją drogi gminnej nr (...). Wartość robót ustalono na kwotę 1.024.000 zł a termin wykonania na 30 czerwca 2003 r. W dniu 6 stycznia 2003 r. zawarta została między Spółką N.(...) a powódką umowa cesji, na podstawie której Spółka N.(...) scedowała na rzecz powódki jako cesjonariusza przyszłą wierzytelność należną jej od pozwanej Gminy z tytułu wykonania robót modernizacyjnych drogi nr (...). Już po zawarciu umowy cesji, termin wykonania prac zleconych Spółce N.(...) umową nr (...)/2001 został na podstawie porozumienia zawartego przez tę Spółkę i pozwaną Gminę przesunięty na dzień 30 kwietnia 2004 r. Wystawione przez powódkę faktury za modernizację drogi były opłacane na konto firmy N.(...) i ta dopiero przelewała należności na konto powódki. W umowie cesji zawarte było w § 3 pkt 4 postanowienie, zgodnie z którym w przypadku dokonania przez dłużnika płatności na konto cedenta ten zobowiązał się do dokonania płatności na rzecz cesjonariusza.

Dochodzona przez powódkę kwota pozostawała w związku z faktura nr (...)/2003 wystawioną przez nią w dniu 8 grudnia 2003 r. na kwotę 231.381,96 zł. Pozwana zapłaciła zaliczkowo powódce z tej faktury kwotę 100.000 zł, zaś resztę kwoty w dniu 28 grudnia 2005 r., ale wówczas zajął ją komornik prowadzący egzekucję przeciwko powódce. Powódka dokonała zaliczenia tej wpłaty na należności uboczne i wystąpiła przeciwko Gminie o dalszą kwotę 108.435.68 zł, którą ostatecznie uzyskała na podstawie wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 7 grudnia 2006 r.

W przedmiotowej sprawie powódka domagała się zasądzenia od strony pozwanej odszkodowania w kwocie 247.500 zł i twierdziła, że po dokonanej w dniu 6 stycznia 2003 r. cesji i powiadomieniu o niej Burmistrza Gminy pozwana powinna świadczyć do jej rąk oraz, że nie było dopuszczalne przesunięcie – po zawarciu umowy cesji – terminu zakończenia robót w drodze aneksu z dnia 5 września 2001 r. Podnosiła, że poniosła szkody na skutek opróżnienia się przez pozwaną w zapłacie faktury (...)/03.

W ocenie Sądu Okręgowego, który oddalił powództwo, pozwana nie dopuściła się względem powódki jakiegokolwiek działania powodującego jej straty. Działaniem tym

miało być według powódki przesunięcie terminu zakończenia robót na podstawie porozumienia ze Spółką N.(...). Zdaniem Sądu Okręgowego powódka nie wykazała jednak związku przyczynowego między tym faktem a szkodą, ani samej szkody poprzestając na dołączeniu do akt zestawienia wielkości składających się na kwotę dochodzonego odszkodowania, do której wliczyła między innymi koszty komornicze, czy utratę miejsc pracy. Nie oznacza to jednak wykazania szkody przez wykazanie, że brak zapłaty pozostawał w związku przyczynowym z powstałymi w jej majątku szkodami. Powódka wnosila wprawdzie o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego na okoliczność szkody i jej wysokości, jednak Sąd Okręgowy oddalił ten dowód, jako zmierzający do ustalenia faktów, podczas gdy powinien zmierzać tylko do oceny faktów.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny oddalił apelację powódki opartą między innymi na zarzutach naruszenia art. 509, 510, 512 k.c. i art. 244, 245, 233 § 1 k.p.c. przez ustalenie, że powódka nie udowodniła szkody oraz jej wysokości, podczas gdy Sąd Okręgowy jednocześnie oddalił wniosek o powołanie biegłego.

W jego uzasadnieniu wskazał, że sama treść art. 477 § 1 k.c., uprawniającego wierzyciela w razie zwłoki dłużnika do żądania, niezależnie od wykonania zobowiązania, naprawienia szkody nie przesądza o zasadności roszczenia powódki. Powódka otrzymała od pozwanej pełne wynagrodzenie z faktury (...)/03 wraz z odsetkami i kosztami. Dla uzyskania odszkodowania konieczne jest, w sytuacji objętej tym przepisem wykazanie, że zrealizowane ostatecznie zobowiązanie było przeterminowane oraz wykazanie szkody i związku przyczynowego. W sprawie natomiast – co w ocenie Sądu Apelacyjnego trafnie ustalił Sąd pierwszej instancji – pozwana uiszczając pozostałą kwotę 131.381,96 zł dokonała tego w terminie. Zgodnie bowiem z aneksami do umowy termin wykonania zobowiązania ustalony został na dzień 30 kwietnia 2004 r., a termin płatności na nie później niż 12 miesięcy od dnia uzyskania pozwolenia na użytkowanie zbiornika, które wydane zostało przez Wojewodę X. w dniu 27 grudnia 2004 r.

Sąd Apelacyjny nie podzielił poglądu skarżącej, że po zawarciu umowy cesji w dniu 6 stycznia 2003 r. niemożliwa była już zmiana postanowień umowy z dnia 5 września 2001 r. Umowa obejmowała bowiem wierzytelności przyszłe, a więc w momencie jej zawarcia jeszcze nie wymagalne. W ocenie Sądu Apelacyjnego skutek takiej cesji powstaje dopiero z chwilą powstania wierzytelności, a w dacie przelewu cedent przenosi na cesjonariusza jedynie ekspektatywę przyszłego prawa. Przeniesienie przyszłej wierzytelności obciąża więc cesjonariusza ryzykiem, że

powstanie ona – tak jak w okolicznościach sprawy - z opóźnieniem w wyniku uzgodnień poprzedniego wierzyciela z dłużnikiem. Analizując podane przez powódkę i zaliczone do szkody liczne niekorzystne jej własne działania wymuszone, według twierdzeń powódki, opóźnieniem w zapłacie przez pozwaną (korzystanie z kredytów dla opłacenia podatków i pracowników, przymusowa wyprzedaż sprzętu, koszty przejazdu korespondencji, czy zadośćuczynienie za naruszenie dobrego imienia) stwierdził Sąd Apelacyjny, iż nie wiadomo jakie były przyczyny zapaści działalności gospodarczej powódki i czy można ją łączyć tylko z podnoszonym przez nią faktem opróżnienia w zapłacie. Także w ocenie Sądu Apelacyjnego twierdzenia powódki w zakresie poniesionych szkód były nadmiernie ogólne, zaś jej wniosek o powołanie dowodu z opinii biegłego zmierzał do ustalenia faktów.

W skardze kasacyjnej powódka zarzuciła:

1. naruszenie prawa materialnego, a to :

- a) art. 471 w zw. z art. 361 § 1 i 2 k.c. i art. 477 § 1 oraz 481 § 3 k.c. – przez niewłaściwe zastosowanie - polegające na przyjęciu, że pozwana nie jest zobowiązana do naprawienia szkody wynikłej z opróżnienia w zapłacie w sytuacji, gdy powstała szkoda jest normalnym następstwem zaniechania pozwanej, z którego wynikła szkoda;
 - b) art. 512 k.c. – przez niewłaściwe zastosowanie - wobec przyjęcia, że pozwana po zawiadomieniu jej o zawarciu umowy cesji wierzytelności miała prawo skutecznie zmieniać terminy płatności należności wynikających z umowy (...)/01, jak również pominięcie przez Sąd Apelacyjny, że pozwana świadczyła na rzecz N.(...) sp. z o.o. na podstawie § 7 ust. 2 i 4 umowy z 5 września 2001 r. już po zawiadomieniu przez powódkę o zawartej cesji;
 - c) art. 474 k.c. – przez niewłaściwe zastosowanie – gdyż nie ma on w sprawie zastosowania.
2. naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, a to art. 231, 233 § 1, 244, 322, 328 § 2 i 382 k.p.c. przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie
- a) przez przyjęcie, że powódka nie wykazała istnienia szkody co do zasady i jej wysokości, przy pominięciu okoliczności istnienia szkody zawartych w zeznaniach świadka J. N. oraz zestawieniu wydatków i strat jakie poniosła na skutek opóźnienia;
 - b) przez wykraczające poza granice swobody dowodów pominięcie faktu, że pozwana już po zawiadomieniu o cesji dokonywała wielokrotnie wpłat na rzecz

N.(...) sp. z o.o. a tym samym pominięcie, że pozwana miała możliwość zapłaty na rzecz powódki w terminie znacznie wcześniejszym, niż 12 miesięcy od daty odbioru inwestycji, lecz zamiast tego świadczyła na rzecz podmiotu nieuprawnionego;

- c) przez brak odniesienia się do stwierdzonych naruszeń prawa materialnego nawet jeśli nie były przedmiotem zarzutów, brak wskazania w uzasadnieniu podstaw rozstrzygnięcia w pełnym zakresie, niedokonanie weryfikacji błędnie przyjętej podstawy prawnej – art. 474 k.c. zamiast 477 k.c.;
- d) przez zaniechanie dokonania przed Sądem Apelacyjny ponownych ustaleń faktycznych na podstawie powtórnej oceny dowodów zgromadzonych w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji, co wyraża się przez zaniechanie ustalenia rozmiaru prowadzonego przez powódkę przedsiębiorstwa i wpływu zapłaty dochodzonej kwoty na jego płynność finansową.

Wnosiła o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania, ewentualnie zmianę wyroku i zasądzenie na rzecz powódki dochodzonej kwoty wraz z ustawowymi odsetkami i kosztami postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podlegające z reguły ocenie w pierwszej kolejności zarzuty naruszenia przepisów postępowania, w stanie niniejszej sprawy, ustąpić muszą pierwszeństwa w rozpoznaniu zarzutowi naruszenia art. 512 k.c. Objęte nimi kwestie, dotyczące prawidłowości postępowania dowodowego i kompletności ustaleń faktycznych, aktualizują się bowiem dopiero wraz ewentualnym przesądzeniem o istnieniu podstaw do przypisania stronie pozwanej co do zasady odpowiedzialności odszkodowawczej.

Przedmiotem przelewu wierzytelności, którego dotyczy spór między stronami, była wierzytelność przyszła, którą stanowiła wierzytelność przewidziana w umowie o roboty budowlane o wynagrodzenie należne od strony pozwanej nieuczestniczącemu w sprawie N.(...) sp. z o.o. (cedentowi), w okresie przed wykonaniem robót. Przelew wierzytelności przyszłych dostatecznie oznaczonych (przez określenie tytułu powstania oraz osoby dłużnika i wierzyciela) może nastąpić na podstawie umowy, której dotyczy zarówno art. 510 § 2 jak i art. 510 § 1 k.c. (uchwała SN z dnia 19 września 1997 r., III CZP 45/97, OSNC 1998, nr 2, poz. 22).

W ocenie Sądu Apelacyjnego, który podzielił w tym względzie stanowisko Sądu pierwszej instancji, taki charakter przedmiotowej wierzytelności ma przesadzające

znaczenie dla skuteczności umowy zawartej między cedentem i dłużnikiem – pozwaną Gminą, zmieniającej łączącą te strony umowę z dnia 5 września 2001, w zakresie terminu zakończenia robót, a w konsekwencji liczonego od niego terminu zapłaty powódce wynagrodzenia objętego umową cesji. Chociaż stwierdzenia takiego nie zawiera wprost uzasadnienie zaskarżonego wyroku, to z powołania się w nim na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2003 r., V CKN 345/01, (OSNC 2004, nr 4, poz. 65) wynika, iż podstawą tego stanowiska Sądu Apelacyjnego był pogląd wyłączający zastosowanie art. 512 zd. drugie k.c. do wierzytelności przyszłej.

Zdaniem Sądu Najwyższego orzekającego w obecnym składzie, z przyczyn trafnie przedstawionych w wyroku Sądu Najwyższego dnia 6 listopada 2003 r., II CK 16/02, (OSNC 2004, nr 12, poz. 202), nie jest to jednak pogląd słuszny. Zasadnie więc kwestionując go zarzuca skarżąca, iż oparty na nim wyrok narusza przepis art. 512 k.c. zarówno przez jego błędną wykładnię jak i niewłaściwe zastosowanie, mające tu postać niezastosowania.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 3 października 2007 r., IV CSK 160/07 (nie publ.), to że przelew następuje bez udziału dłużnika przelanej wierzytelności uzasadnia – zarówno w razie przelewu wierzytelności istniejących jak i przyszłych - uznanie skutków zawartego przez dłużnika z cedentem porozumienia, zmieniającego lub rozwiązującego umowę, z której wynika przelana wierzytelność, w stosunkach między dłużnikiem a cesjonariuszem, na zasadach art. 512 k.c., czyli o tyle tylko o ile dłużnik w chwili zawarcia tego porozumienia nie był zawiadomiony przez cedenta o przelewie, ani o nim nie wiedział, czyli działał w dobrej wierze. Zawiadomienie z art. 512 k.c. jest możliwe także w przypadku przelewu wierzytelności przyszłych. Ponieważ art. 512 k.c. chroni dłużnika kosztem cesjonariusza zastosowanie tego przepisu wyłącza zgoda cesjonariusza.

W wyniku przelewu cedent traci przymiot wierzyciela i nie może rozporządzać wierzytelnością, która był przedmiotem umowy przelewu ani w inny sposób wpływać na jej istnienie i zakres. W drodze wyjątku takie działania cedenta mogą przynieść skutek względem cesjonariusza jedynie w zakresie w którym art. 512 k.c. chroni dobrą wiarę dłużnika.

W okolicznościach przedmiotowej sprawy, w której – co było poza sporem – umowa między cedentem i dłużnikiem zmieniająca termin zakończenia robót, a w konsekwencji biegnący od niego termin zapłaty objętej cesją wierzytelności, zawarta została po zawiadomieniu dłużnika o cesji i bez zgody powódki – cesjonariusza, umowa

ta była względem powódki bezskuteczna. W relacji dłużnik (pozwana) i cesjonariusz (powódka) termin ten pozostał niezmienny w stosunku do postanowień umowy z dnia 5 września 2001 r.

Z wnioskiem tym nie daje się pogodzić, zasadnie w tym stanie rzeczy podważana przez skarżącą ocena, która w pierwszej kolejności zaważyła na oddaleniu jej powództwa i apelacji, o niepozostawianiu przez pozwaną w opóźnieniu w zapłacie należnego jej wynagrodzenia. Otwiera to drogę do oceny żądania powódki na podstawie wskazanego przez nią art. 477 § 1 k.c.. Przepis ten jednak – wbrew twierdzeniu skarżącej – powołany został przez Sąd Apelacyjny wprost jako przyjęta do rozważań zasadności tego żądania podstawa prawna.

Nie mogą odnieść skutku, podniesione w skardze, lecz nie poparte argumentacją konieczną dla dokonania oceny ich zasadności, zarzuty naruszenia przepisów art. 231, 233 § 1, 244 k.p.c.

Usprawiedliwiona jest natomiast podstawa skargi kasacyjnej oparta na zarzucie naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 382 k.p.c. przez całkowite pominięcie przy orzekaniu zabranego w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji materiału dowodowego w postaci zeznań świadka J. N. i przesłuchania powódki oraz jej twierdzeń zawartych w przedłożonych do sprawy zestawieniach i wyliczeniach strat, których fachowej ocenie służyć miała – zgodnie z uzasadnieniem wniosku dowodowego powódki - opinia biegłego.

Postępowanie apelacyjne jest merytorycznym sądzeniem sprawy, a co za tym idzie wyrok sądu apelacyjnego powinien opierać się na samoistnych ustaleniach zarówno faktycznych jak i prawnych.

Brak odniesienia się przez Sąd Okręgowy do wyników postępowania dowodowego w zakresie tych okoliczności którymi powódka uzasadniała poniesienie szkody i jej związek z nieterminową zapłatą wynagrodzenia przez pozwaną, co było przy tym przedmiotem zarzutu apelacji powódki, obligowało Sąd Apelacyjny do dokonania w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku ich omówienia i oceny ich przydatności dla rozstrzygnięcia. Stwierdzenie - w miejsce tego - że twierdzenia jakie powódka w tym zakresie zgłosiła były nadmiernie ogólne nie czyni zadość przepisowi art. 328 § 2.

W tym stanie rzeczy, przedwczesna byłaby - z uwagi na brak dostatecznej do tego podstawy - ocena zasadności podnoszonych w skardze kasacyjnej zarzutów naruszenia przepisów art. 471, 361 § 1 i 2, 477 i 481 k.c.

Kierując się powyższym Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).